Uitgangspunten voor de uitoefening van het spreekrecht in het strafproces

de Rechtspraak

Voorwoord

Dit document bevat uitgangspunten voor de uitoefening van het spreekrecht in het strafproces.

Het spreekrecht is in 2005 in beperkte vorm ingevoerd (*Stb.* 2004, 382). Spreekgerechtigden mochten enkel spreken over de gevolgen die zij ondervonden van het misdrijf. Sindsdien is het spreekrecht meerdere keren gewijzigd. De belangrijkste wijziging vond plaats in 2016 (*Stb.* 2016, 160). Het spreekrecht werd uitgebreid tot het zogeheten onbelemmerd spreekrecht. De spreekgerechtigde hoeft zich bij de uitoefening van het spreekrecht niet langer te beperken tot de gevolgen van het misdrijf, maar mag zich sindsdien ook uitlaten over bijvoorbeeld de bewijsvraag, de strafmodaliteit en de hoogte van de straf.

Inmiddels is geruime tijd ervaring opgedaan met het onbelemmerd spreekrecht en is het onbelemmerd spreekrecht geëvalueerd. Uit dit onderzoek (2022) blijkt dat er op individueel niveau, dus tussen rechters, verschillen bestaan bij de uitoefening van het spreekrecht. Deze verschillen kunnen gerechtvaardigd zijn door de specifieke kenmerken van een individuele zaak, bijvoorbeeld de aard en de ernst van de feiten waarvoor de verdachte terechtstaat en/of de omvang van de zaak. Echter, voor zaken waarin de verschillen niet zonder meer gerechtvaardigd zijn, zijn uitgangspunten opgesteld die zoveel mogelijk uniformering van de uitoefening van het spreekrecht beogen.

De uitgangspunten zijn bedoeld als praktische aanvulling op de wettelijke regels over het spreekrecht, zoals opgenomen in artikel 51e Sv.[1] De uitgangspunten kunnen meer duidelijkheid scheppen voor de professionals die met het spreekrecht in aanraking komen, maar ook voor verdachten en slachtoffers in voorbereiding op de inhoudelijke behandeling van een strafzaak. Het betreffen uitdrukkelijk uitgangspunten; geenszins wordt beoogd hierin bindend, dwingend of uitputtend te zijn. Maatwerk blijft altijd geboden. Daar waar in de uitgangspunten rechter staat, wordt bedoeld: politierechter, voorzitter van de meervoudige kamer en raadsheer.

Daar waar spreekgerechtigde staat wordt bedoeld: spreekgerechtigde of zijn gemachtigde.

[1] De uitgangspunten betreffen dus niet het beperkte spreekrecht bij tbs- en pij-verlengingszittingen als bedoeld in de Wet uitbreiding slachtofferrechten (*Stb.* 2021, 220).

De uitgangspunten

1. De rechter voert regie aan het begin van – en zo nodig voorafgaand aan – het onderzoek ter terechtzitting over het moment waarop de spreekgerechtigde het woord kan voeren en – zo nodig – hoeveel tijd voor het spreekrecht is ingeruimd. De duur van het spreekrecht dient in verhouding te staan tot de aard en ernst van de strafzaak en de voor de behandeling van de strafzaak uitgetrokken tijd.

2. De gerechten dragen zorg voor het inrichten van een geschikte plaats in de zittingszaal voor het uitoefenen van het spreekrecht. Dat is in elk geval niet de plaats van de rechtbank of de officier van justitie of recht tegenover de verdachte.

3. De spreekgerechtigde richt het woord tot de rechter.

4. De rechter kan ingrijpen als de spreekgerechtigde zich kwetsend of beledigend uitlaat.

5. De spreekgerechtigde kan één keer tijdens het onderzoek ter terechtzitting het spreekrecht uitoefenen, na de feitenbehandeling en voorafgaand aan het requisitoir. Reageren na het requisitoir is slechts mogelijk in verband met de vordering benadeelde partij.

6. Op verzoek van de spreekgerechtigde wordt een splitsing van het spreekrecht tussen de spreekgerechtigde en een advocaat of een bijzonder gemachtigde toegestaan. Ook dan wordt het spreekrecht in één termijn en voorafgaand aan het requisitoir uitgeoefend.

7. Het spreekrecht wordt in beginsel door de spreekgerechtigde in persoon in de zittingszaal uitgeoefend. Verzoeken tot de uitoefening van het spreekrecht op andere wijze, zoals via een verbinding met beeld en geluid, kunnen voorafgaand aan het onderzoek ter terechtzitting aan de rechter worden gericht. Bij de beoordeling van het verzoek is artikel 12 Besluit slachtoffers van strafbare feiten van belang.

8. Het spreekrecht wordt mondeling uitgeoefend. Verzoeken tot ondersteunende vormen van de uitoefening van het spreekrecht, bijvoorbeeld door het tonen van voorwerpen, beeld- en geluidmateriaal, kunnen voorafgaand aan het onderzoek ter terechtzitting aan de rechter worden gericht. Het verzoek wordt door de rechter afgewezen als de rechter dat noodzakelijk acht met het oog op de handhaving van de orde tijdens de zitting.

9. Als de spreekgerechtigde ervoor kiest in plaats van het uitoefenen van het spreekrecht een op voorhand opgestelde schriftelijke slachtofferverklaring in te brengen (als bedoeld in artikel 51b lid 2 Wetboek van Strafvordering) wordt deze toegevoegd aan het dossier. De schriftelijke slachtofferverklaring kan ter terechtzitting worden voorgehouden, maar wordt in beginsel niet integraal

voorgelezen.

10. Indien de spreekgerechtigde ter terechtzitting niet in staat blijkt het spreekrecht uit te oefenen en de verklaring is op schrift gesteld, kan de rechter de verklaring toevoegen aan het dossier en procespartijen in de gelegenheid stellen daarvan kennis te nemen en daarop te reageren. De rechter kan de verklaring, al dan niet in samengevatte vorm, ook zelf voorhouden of de officier van justitie vragen om dat te doen.

11. De verdachte krijgt na de uitoefening van het spreekrecht de gelegenheid daarop te reageren. Bij zijn reactie richt de verdachte het woord tot de rechter.